

De sants, indigents i porcs

Bienve Moya

«A cada porc li arriba el seu sant Martí.» Aquest refrany, apart de significar, que tard o d'hora tothom paga les seves malifetes (o si més no vivim en la secreta esperança de que així sigui), assenyala un dia de l'any: sant Martí, l'onze de novembre, durant el qual el costum manava començar ses matances, com diuen els balears, o la matança, com diem al Principat i al País Valencià.

En realitat el que feia que aquesta data fos l'assenyalada per començar el sacrifici (sacrifici sense cap intenció penitencial, sobretot per a nosaltres) d'aquest animaló, no té res a veure ni amb el personatge de Martí ni amb cap altre sant del calendari, sinó més aviat amb l'entrada real del temps del fred. Un temps durant el qual altres vitualles usals durant la resta de l'any, com les verdures, fruites, etc. s'anirien fent escasses fins que tornés el bon temps. El germà verro, doncs, del qual ja sabem que se n'aprofita tot, és l'animal idoni per elaborar duradors embotits i tota altra mena de productes càrnics en conserva: perfumats pernills, suculentas cansalada, gustoses llonganisses, etc. etc., els quals venien de primera per ajudar a passar el llarg temps del fred dels avis, que encara avui (malgrat els avenços de la buròtica i la més sofisticada tecnologia de predicció climatològica) sol arribar, com fa segles i segles, a partir de mig novembre. I que duri!

Així doncs el bon costum ordenava: Per sant Martí mata el garrí. Malgrat tot, en algunes contrades (és evident que la diversitat geogràfica dels Països Catalans provoca que l'hivern no comenci arreu alhora), en algunes contrades aquesta operació podia avançar-se a l'octubre: Per sant LLuc mata el porc i tapa el cup (18 d'octubre), i fins i tot al pla de Barcelona, i a ciutat —que com a tot arreu també era habitual el mataporc (qui en posseïa, es clar), podia allargar-se fins el dia de Nadal. Si més no això cal deduir d'una nota sobre aquesta qüestió, estreta del Llibre d'Almotacenia (manuscrit existent a l'Arxiu Municipal d'Història de la Ciutat) on llegim que: ... «los porcs se agen de metre per lo portal de Sanct Daniel o lo portal de Jonqueres, excepte dos dies abans de Sanct Tomas fins a la festa de Nadal los puixa metre per lo portal del ferro» (la Portaferriça?).

Que el costum de matar el porc en aquestes dates (les de la festa de Nadal deuria ser força comú, ens ho certifica una cançoneta que, encara avui, es recita o canta a la majoria de les cases a l'hora de fer cagar el tió a la canalla: «Caga tió, o et donaré cop de bastó.../ Ara ve Nadal, posarem el porc en sal / la gallina a la pastera... etc. etc. O encara, l'adagi recollit per Valeri Serra i Voldú, transcrit en el volum 1 de l'Arxiu de tradicions Popular.

Si vols passar un bon Nadal, tingués un bon porc en sal

Però qui era aquest home, Martí de Tours, l'onomàstica del qual obre les gèlides portes de l'hivern i ens convidava a matar el porc? Doncs si existís una mitologia cristiana on es relatés la història dels herois d'aquesta civilització (la actualment nostra) buidant-la del seu context doctrinari, ens contaria que aquest personatge del segle IV, un dels líders polítics del nou ordre cristià que en poc temps s'instal·laria a tot el vell món occidental, nascut a la vella Pannònia, l'actual Hongria, fou contemporani de Justinià, dit l'apostata, precisament el darrer emperador romà que provà de restablir la cultura de roma i amb ella el vell culte dels déus clàssics al costat de la nova religió que s'imposava, i que per aquesta darrera temeritat seria titllat d'apòstata pels vells jerarques de l'imperi, que ja havien decidit convertir-se al nou ordre cristià.

Martí fou també contemporani de l'enigmàtic teòleg hispano-galaic Priscilià, promovedor d'una versió del cristianisme allunyada de la restrictiva ortodòxia catòlica. Operació que li havia de costar la raó i la vida. Priscilià fou fet executar a Treveris sota acusació de Bruixeria, acusació que mai va ser acceptada pel combatiu Martí, el qual un cop assabentat de l'execució confessà que des dia en què s'havia vist obligat a acceptar el càstig promogut pels vells i corruptes jerarques del nou ordre, havia sofert una disminució dels seus poders carismàtics i guaridors. Martí és aquest heroi del cristianisme que l'iconografia cristiana ens presenta muntat a cavall i tallant amb una espasa la seva capa per donar-se la meitat a un indigent dels camins.